

Izvorni znanstveni članak
UDK 93/99-2 (497.13 DUBROVNIK) " 15/16"
Članak je primljen 11. XI 1987.

Đuro Tošić

Filozofski fakultet (Odsj. za istoriju)
Sarajevo, F. Račkog 1

DUBROVAČKA PORODICA HRANKOVIĆ

Nagli privredni uspon Dubrovnika krajem XIV. i u prvoj polovici XV. vijeka imao je, pored ostalog, za posljedicu izdvajanje pojedinih građanskih porodica koje su "po svojoj ekonomskoj delatnosti i snazi bile ravne patricijatu", a neke čak i jače od njega.¹ Među takvim posebno se ističe porodica Hranković, čija je zapažena uloga u trgovačkim odnosima Dubrovnika i balkanskog zaleđa (Bosne i Srbije) već ranije zabilježena u istoriografskoj literaturi.² No, kako preostale arhivske vijesti kudikamo nadmašuju ono što se o Hrankovićima do danas zna, u ovom radu pokušaćemo šire prikazati životni put i preciznije odrediti mjesto koje ta porodica zauzima u privrednom, političkom i javnom životu svoga grada.

1.

U Čingrijinoj genealogiji dubrovačkih građana stoji zabilježeno da je "iz oblasti Kučajne u kraljevstvu Bosne" (dalla terra Cucaina del Regno di Bosna) oko 1350. u Dubrovnik stigao plemić Hranko Toplić, da je bio bogat (donio je velike količine zlata i glamskog srebra) i da se u gradu oženio nekom Marušom s kojom je dobio dvoje djece - sina Vlahotu i kćerku Radulu.³

Osim sumnjivo prikazanog porijekla i staleške pripadnosti⁴, ostale Čingrijine vijesti o osnivaču porodice Hranković mogu se u dobroj mjeri provjeriti u spisima Dubrovačkog arhiva. Hranko je zaista živio u Dubrovniku u drugoj polovini XIV. vijeka i u braku s pomenutom Marušom stekao sina Vlahotu i kćerku Radulu.⁵

¹ J. Tadić, *Istorija Dubrovnika do polovine XV veka*, Istorijski časopis, knj. XVIII, Beograd 1971, 17.

² D. Kovačević, *Trgovina u srednjovjekovnoj Bosni*, Sarajevo 1961, 56, 59, 119; ista, *Gradska naselja srednjovjekovne bosanske države*, Sarajevo 1978, 96, 121; ista, *Priština u srednjem vijeku*, Istorijski časopis, knj. XXIII, Beograd 1975, 53-54. I Dj. Tošić, *Trg Drijeva u srednjem vijeku*, Sarajevo 1987, 213, 216, 218, 219.

³ Istorijski arhiv Dubrovnik (HAD): *Genealogia Cingria, l'origine e genealogia dei cittadini che furono in officio delle confraternita di san Antonio*, fol. 72.

⁴ Oblast Kučajna nalazila se u blizini današnjeg Požarevca, na području srednjovjekovne srpske države (M. Dinić, *Srpske zemlje u srednjem vijeku*, Beograd 1978, 87, 89, 112), a ne Bosne, kako to tvrdi Čingrija. Je li ta omaška posljedica njegovog nepoznavanja istorijske geografije balkanskog zaleđa ili nečeg drugog, teško je utvrditi. Isto tako, teško je održiva konstatacija o Hrankovom plemićkom porijeklu i silnom bogatstvu koje je donio sobom, jer da je bilo tako o njemu bi vjerovatno ostalo sačuvano nešto podataka u spisima Dubrovačkog arhiva, pa ne bismo morali da ga identifikujemo posredstvom preostalih vijesti o članovima njegove najuže porodice (vidi nap. dolje).

⁵ "Nos Marussa uxor Cranchi Toplechi et Vlacota eius filius". HAD: *Liber Dotium* (Lib. Dot.) II fol. 134, 23. III. 1392; "Vlacota filius Cranchi Topleich". HAD: *Debita Notariae* (Deb. Not.) XI. fol. 29, 7. XI. 1393. "... Radule filie Cranchi Toplechi". Lib. Dot. II. fol. 129, 18. II. 1387: "... quondam Radule filie dicti quondam Cranchi". Lib. Dot. II. fol. 134, 23. III. 1392.

Radula je, čini se, bila starija od brata i već je 1387. bila udata za dubrovačkog građanina Radoslava Miloševića, ali je ubrzo umrla, ne ostavljajući za sobom nikakva potomstva. Zato su njezina majka Maruša i brat Vlahota primili 1392. od zeta Miloševića sva dobra koja je bio dobio kao ženin miraz.⁶

Za Hrankova sina Vlahotu pouzdano se zna da je već 1426. bio čovjek u godinama, jer je tada "oslobođen davanja straža na tvrđavi sv. Lovrijenca i čuvanja grada zbog starosti i iscrpljenosti organizma"⁷ i da je bio oženjen Paskusom, kćerkom Nalješka Georgovića, s kojom je imao šest sinova (Franko, Nalko, Jakob, Marin, Nikola i Dobruško) i četiri kćeri (Katarina, Margarita, Dobrula i Nikoleta).⁸ Budući da po dubrovačkom pravu sestre uz braću nisu bile zakoniti nasljednici i kako je miraz bio jedina masa dobara koja su mogla pripasti kćerima, supružnici Hranković svojim su kćerima, kada bi došlo vrijeme za udaju (Katarina 1418. i Margarita 1430), davali solidne sume novca na ime miraza.⁹ Njihovi sinovi, pak, nastavljali su da žive u kući svojih roditelja, u kojoj su imali jednak položaj i ista prava u odnosu na *patrimonium* kao nasljedno dobro. Tako je nastajala porodična zajednica (comunitas) u kojoj je bio zaštićen autoritet roditelja i jednakost muških potomaka.¹⁰ Neki od sinova ni poslije ženidbe (Franko 1425. i Nikola 1434) nisu prestajali da žive s roditeljima i preostalom braćom, nego su se s mirazima svojih supruga uključivali u postojeću porodičnu zajednicu (comunitas), koja je na taj način prerastala u udruženje (societas) između oženjenih sinova, na jednoj i roditelja i neoženjene braće, na drugoj strani.¹¹ To uvećanje *patrimoniuma* (nasljedna dobra) kao materijalne osnove porodice mirazom (kao stečenim dobrom) bilo je, sigurno, jedan od glavnih razloga zbog kojega se oženjeni sinovi nisu odvajali iz porodice koja je tako ujedinjenu imovinu uspijevala održati na okupu.

Vlahota je za života bio glava porodice (caput familiae) i pod uticajem dalekih odjeka očinskog prava neprikosnoveno odlučivao o vjeridbi, udaji i ženidbi maloljetnih kćeri i sinova.¹² Kako je sa stanovišta procesnog prava sin bio "in potestate patris", a žena "subiecto viro suo"¹³ i ovaj Hranković je kao otac, odnosno muž zastupao čitavu prodri-

⁶ Lib. Dot. II. fol. 129, 18. II. 1387; fol. 134, 23. II. 1392.

⁷ "... de franchando Vlacotam Cranchovic de inceptis tam acustodia sancti Laurentii quam ascaravaita civitatis, et hoc tam pro sua senectate quam pro inbecillitate sui corporis". HAD: Acta Consilium Minus (Cons. Min.) IV. fol. 35', 17. II. 1426. Vlahota je, u skladu sa tadašnjim običajima, naručio već 1406. godine kod dvojice dubrovačkih klesara da mu za života izrade grobnicu od bijelog korčulanskog kamena. HAD: Diversa Cancellariae (Div. Canc.) XXXVI fol. 7', 9. I. 1406.

⁸ Franko, oženjen Stanulom, kćerkom Radoslava Cvjetkovića (Lib. Dot. V fol. 29', 22.XI. 1425); Nalko, oženjen Katarinom, kćerkom Pavla Ilića (Cons. Min. VI fol. 101', 16. I. 1434); HAD: Diversa Notariae (Div. Not.) XVIII fol. 101', 18. II. 1434; Lib. Dot. V fol. 114', 12. X. 1434); Jakob, oženjen Hjozom, kćerkom pokojnog Benedikta de Schierys iz Prata (Div. Not. XVIII fol. 32', 12. V. 1433; Lib. Dot. V. fol. 138', 4. VIII. 1436); Marin, oženjen Marinom, kćerkom Ivana Nalješkovića (Div. Not. XX fol. 132-132' 29. XII. 1436; Lib. Dot. VI. fol. 124', 5. V. 1449); Nikola, oženjen Margaritom, kćerkom Jakše Pervanovića (Div. Not. XXX fol. 12', 5. III. 1440; Lib. Dot. VI. fol. 40', 2. III. 1443); Dobruško nije bio oženjen. HAD: Testamenta Notariae (Test. Not.) XII. fol. 115', 6. XI. 1435), Katarina, udata za Nikolu Ginovića (Lib. Dot.) IV. fol. 48', 4. III. 1418; Cons. Min. II. fol. 8', 18. VIII. 1418); Margarita, udata za Mihaila Zizerovića (Div. Not. XIV. fol. 174, 9. III. 1425; Lib. Dot. V. fol. 67, 4. II. 1430); Dobrula, udata za Nikšu (Lone) Držića (Div. Not. XXI. fol. 169, 5. XII. 1437; Lib. Dot. V. fol. 152, 14. I. 1438) i Nikoleta, redovnica u samostanu sv. Mihajla (Test. Not. XII, fol. 115, 6. XI. 1435). Pored desetoro zakonite djece koje je imao u braku sa Paskusom, Vlahota je imao i dvoje vanbračne djece—sina Radina (Cons. Min. II. fol. 67, 6. VI. 1419) i kćerku Stanulu (Lib. Dot. IV. fol. 30, 17. IX. 1415).

⁹ Lib. Dot. IV. fol. 48', 4. VIII. 1418; Lib. Dot. V. fol. 67, 4. II. 1430.

¹⁰ V. Čučković, Porodica i porodični odnosi u srednjovjekovnom Dubrovniku, Godišnjak Pravnog fakulteta, XXXI; Sarajevo 1983, 273.

¹¹ Lib. Dot. V. fol. 29', 22. XI. 1425; fol. 114', 12. X. 1434,

¹² Div. Not. XIV. fol. 174-174', 8. III. 1425; Div. Not. XVIII. fol. 32', 12. V. 1433; Cons. Min. VI. fol. 101', 16. I. 1434; Div. Not. XVIII. fol. 185', 18. II. 1434.

¹³ V. Bogišić-K. Jireček, Liber statutorum civitatis Ragusi, Monumenta historico-juridica Slavorum meridionalium, Volumen IX, Zagreb 1904, Liber III, str. 55-60, cap. VII. i VIII.

cu pred sudskom kurijom.¹⁴ Međutim, u svakodnevnim imovinsko-pravnim poslovima porodicu su mogli predstavljati i ostali punoljetni članovi. Primjeri zajedničkog djelovanja roditelja i sinova¹⁵ ostavljaju utisak da je poduzeti posao bio obavljan po volji cjelokupne porodice. Ukoliko bi se u poslu Vlahota pojavljivao sam, redovno je isticao da to ne čini samo u svoje lično ime nego i u ime svojih nasljednika.¹⁶

Vlahota je, u skladu sa Statutom, sva svoja pokretna i nepokretna dobra ostavio u nasljedstvo sinovima, ali s izvjesnim ograničenjem, jer je prilikom sastavljanja testamenta naredio da njegova supruga Paskusa ostane do kraja života gospodarica tih dobara i da joj sinovi u svemu budu pokorni, s tim što je neposlušne sinove mogla da odstrani iz kuće i da im ne dâ njihov dio imovine. U slučaju Paskusine smrti, nasljednici su morali slušati i uvažavati najstarijeg brata Franka, isto onako kao da im je otac i tek deset godina nakon Vlahotine smrti mogli su da se podijele.¹⁷

Poslije Vlahotine smrti (najkasnije početkom novembra 1435. kada mu je registrovan testament), njegovi sinovi, živjeli su na nepodijeljenom roditeljskom imanju isto onako kao i u vrijeme dok je on bio živ. Kada bi se ženili (Jakob 1436, Nikola 1443. i Marin 1449), dobivene miraze unosili su "in comunitate aliorum fratrum" i na taj način formirali bratsku zajednicu (*societas fraterna*)¹⁸ Da bi i ona mogla "regulariter vivere", braća su neudatoj sestri Dobruli priskrbili miraz onako kako je otac zahtijevao oporukom.¹⁹ Udovica Paskusa je u početku zaista upravljala cjelokupnom imovinom, ali ju je u svakidašnjim poslovima zastupao najstariji sin Franko, koji se u dokumentima gotovo redovno sreće kao predstavnik čitave porodice.²⁰

Deset godina nakon očeve smrti Vlahotini sinovi stekli su pravo na diobu i u aprilu 1445. podijelili poslove, ali ne i imovinu.²¹ Poslije toga poslovali su samostalno ili su se udruživali zbog preduzimanja trgovačke aktivnosti u zaleđu.²² Najstariji brat Franko umro je uskoro nakon podjele poslova, a najmlađi Dobruško nešto ranije.²³ No, preostala braća (Nalko, Jakob, Marin i Nikola) i pored razdvajanja poslova, održavali su bratsku zajednicu (*societas fraterna*), koja je počivala na dijelu zajedničke imovine sastavljene od zemlje i vinograda, sve do sredine 1453, kada su podijelili posjede u Orašcu, uz obvezu da svaki sa svog imanja majci Paskusi daje dio prihoda na ime izdržavanja.²⁴

Pošto su podijelili poslove i imovinu, Vlahotini sinovi nastavili su da žive i rade potpuno odvojeno jedan od drugog.

¹⁴ HAD: Lamenta de Foris (Lam. de For.) V. fol. 149, 6. IV. 1423; Div. Canc. XLIV. fol. 15, 1. V. 1426; Lam. de For. VII. fol. 221', 21. VIII. 1427; Div. Not. XVI. fol. 87, 20. VI. 1429.

¹⁵ Div. Canc. XLI. fol. 68, 18. I. 1417; HAD: Lettera e Comissioni di Levante (Lett. di Lev.) III. fol. 29, 19. IV. 1420; Div. Not. XIV. fol. 18, 30. IV. 1426; Div. Canc. XLIV, fol. 24, 26. V. 1426; Div. Not. XV. fol. 62', 10. I. 1427; Lam, de For. VII, fol. 249, 16. XII. 1427; Lam. de For. VIII. fol. 148', 30. I. 1429; Div. Canc. XLIV. fol. 61', 28. X. 1429; Cons. Min. VI fol. 33, 31. III. 1433; Deb. Not. XIV fol. 1', 16. X. 1434; Div. Canc. XLVIII fol. 307, 19. I 1435; Div. Canc. XLIX, fol. 48', 3. V. 1435; fol. 107, 4. VIII. 1435.

¹⁶ Div. Not. XIV. fol. 174, 4. III 1425; Div. Not. XVI. fo. 261', 17. VII. 1430; Div. Not. XIX. fol. 176'-177, 8. I. 1435; Div. Not. XX fol. 5', 21. V. 1435.

¹⁷ Test. Not. XII. fol. 115, 6. XI. 1435.

¹⁸ Lib. Dot. V. fol. 138', 4. VIII. 1436; Lib. Dot. VI. fol. 40', 2. III. 1443; fol. 124', 5. V. 1449.

¹⁹ Div. Not. XXI. fol. 174-174', 9. III. 1425; Lib. Dot. V. fol. 67, 4. II. 1430.

²⁰ Div. Not. XX. fol. 154, 9. III. 1436; fol. 232', 7. V. 1436; Div. Canc. L. fol. 147, 17. II. 1437; Div. Not. XXI. fol. 169, 5. XII. 1437; fol. 177', 9. XII. 1437; Div. Not. XXIII. fol. 162', 17. XII. 1439; Div. Not. XXVI. fol. 141, 15. I. 1443.

²¹ Div. Not. XXIX. fol. 87, 28. IV. 1445.

²² Div. Not. XXIX. fol. 87', 28. IV. 1445; Div. Not. XXXVII. fol. 61-61', 13. I. 1447.

²³ Frankov testamentat je registrovan 30. avgusta 1446. (Test. Not. XIV. fol. 40'-41, 30. VIII. 1446), a Dobrušku, koji se u Vlahotinom testamentu spominje kao maloljetan (Test. Not. XII. fol. 115', 6. XI. 1435) i nakon toga još samo dva puta u vezi s kupovinom nekog platna (Div. Not. XXIII. fol. 124', 3. X. 1439; fol. 162', 3. X. 1439), gubi se poslije 1439. svaki trag u izvorima.

²⁴ Div. Not. XXXVIII. fol. 88-89'. 20. VII. 1453; fol. 104', 6. VIII. 1453.

2.

O mjestu i načinu života Hrankovića u Dubrovniku, pouzdanije se može govoriti tek od Vlahotina zrelog doba. On je u početku bespravno stanovao u kući Marina de Ponce u seksteriju sv. Nikole, iz koje se je, prema sudskoj odluci iz 1405. godine, morao iseliti.²⁵ Vlahotina porodica potom je stekla, mada se ne zna kad i kako, novu kuću u seksteriju sv. Marije iz kaštela, na glavnoj mreži gradske kanalizacije.²⁶ Ali, zbog brojnosti, porodica se stalno starala o proširenju stambenog prostora, tako da je s vremenom-kupovinom, mirazima i nepodmirenim im dugovima- došla u posjed još šest novih kuća, smještenih u različitim dijelovima grada, od kojih je najprostranija bila zidana kuća na tri sprata, u kojoj se nakon Vlahotine smrti živjela čitava porodica i koja se, zbog toga, u izvorima ponekad naziva "velikom kućom Hrankovića".²⁷ Ostale kuće davali su pod zakup sve do konačne diobe, poslije koje su Vlahotini sinovi napustili roditeljsku i nastavili da žive u vlastitim kućama.²⁸

Hrankovići su se, uz kuće, živo interesovali i za druge vrste nekretnina, prvenstveno za zemlju, koju su sticali na raznim stranama. Razumljiva je njihova želja da steknu što više posjeda u granicama stare Dubrovačke astoreje, pošto su im oni bili najbliži kući. Već je Vlahota, svojevremeno, kupovao zemlju na području Gruža i Zatona, a posebno ga je privlačila plodna ravnica u Šumetu, gdje je, uz vlastite oranice i vinograde, uzurpirao i posjede svojih susjeda.²⁹

Poput ostalih Dubrovčana (vlastele i građana) i Hrankovići su ulazili u posjed imanja u oblastima koje je Republika sticala kupovinom. Tako je Vlahota, u bivšem bosanskom primorju, tačnije u mjestu Orašac (u deceni Milše Čepikuće) kupio tri četvrtine (oko 20.160m²) zemlje sastavljene od oranica i vinograda.³⁰ Osim Slanskog primorja, porodični grunt Hrankovića širio se i u drugim krajevima pripojenim Dubrovniku. Rano su stekli imanje s kućom u stonskom kraju Hodilje, a potom kupovali oranice i vinograde u pelješkoj kontradi Ponikve (u mjestu zvanom Petrova njiva).³¹

Osim kupovinom, Hrankovići su do zemlje dolazili i preko poklona, pa je Vlahota, krčenjem jedne takve parcele, na otoku Šipanu otvorio prostran vinograd koji su njegovi nasljednici kasnije izdavali pod zakup lokalnim seljacima.³² Među 70 građanskih porodica

²⁵ Div. Canc. XXXV. fol. 115', 20. X. 1404; fol. 154', 23. II. 1405.

²⁶ Div. Canc. XXXIX. fol. 73', 12. V. 1412; B. Nedeljković, *Liber Viridis*, Posebna izdanja SANU, knj. XXIII, Beograd 1984, str. 244, cap. 296, 1. III. 1436.

²⁷ Div. Canc. XXXVII. fol. 96, 6. VII. 1408; Div. Canc. XLII. fol. 26', 26. III. 1422; Div. Canc. XLIII. fol. 110, 21. III. 1425; Cons. Min. IV. fol. 105, 20. VIII. 1427; Div. Canc. XLVII. fol. 38', 12. IV. 1431; Div. Canc. XLVIII. fol. 167, 27. VII. 1434; Div. Canc. XLIX. fol. 107, 4. VIII. 1435; Test. Not. XII. fol. 115, 6. XI. 1435; Div. Not. XX. fol. 232', 7. V. 1436; Div. Canc. LII. fol. 95', 11. III. 1438; Div. Not. XXV. fol. 166, 16. XII. 1441; Lib. Dot. VI. fol. 40', 2. III. 1443.

²⁸ Div. Canc. XLVIII. fol. 167, 27. VII. 1434; Lam. de For. XXVIII. fol. 253, 30. IX. 1455; Lam. de For. XXIX. fol. 83, 23. II. 1456; Lam. de For. XXXV. fol. 237', 13. III. 1462; 248', 23. III. 1462; Lam. de For. XXXVI. fol. 123', 26. I. 1465; fol. 192, 11. III. 1465.

²⁹ Div. Canc. XLV. fol. 212', 25. I. 1429; Div. Canc. XLVIII. fol. 65, 20. II. 1434; Div. Not. XX. fol. 154, 29. III. 1436.

³⁰ Div. Not. XX. fol. 47', 19. VII. 1435; Div. Not. XXX. fol. 225, 20. XI. 1448. O vlasnicima zemlje u deceni Milše Čepikuće vidi J. Lučić, *Stjecanje, dioba i borba za očuvanje Dubrovačkog primorja 1399-1405*, Arhivski vjesnik 11-12, (1968-1969), 176-177, a o veličini zemljišnih dijelova u Slanskom primorju M. Blagojević, *Veličina "delova" u Slanskom primorju*, Istorijski časopis, IX, Beograd 1973, 139-147.

³¹ Cons. Min. II. fol. 8', 18. VIII. 1418; Lett. di Lev. XI. fol. 147', 10. VI. 1433; HAD: Acta Consilium Rogatorum (Cons. Rog.) V. fol. 152, 22. VI. 1433; fol. 152', 23. VI. 1433; Div. Not. XVIII. fol. 79, 3. VIII. 1433; Div. Canc. XLIV. fol. 246, 23. X. 1434; Test. Not. XIV. fol. 40', 31. VIII. 1446.

³² Div. Canc. XLV. fol. 62', 18. IX. 1428; Div. Canc. XXXVII. fol. 20', 22. I. 1453.

u Dubrovniku, koje su prilikom prve i druge diobe Konavala (1423. i 1428) žrijebanjem dobile po dvije četvrtine (oko 20.160m²) zemlje spominje se i Vlahota sa sinovima.³³ Za dio njihovih posjeda zna se da se je nalazio u području Čilipa.³⁴

Koliko su Hrankovići držali do zemlje i zemljoradnje kao oblika privređivanja pokazuje i to da im stečeni zemljišni fond nije bio dovoljan, jer su povremeno, kao i većina sugrađana, uzimali zemlju u zakup, pri čemu su, čini se, naročito cijenili kvalitetu zemlje u Slanskom primorju. Tako je Vlahota, potkraj života, od nekoliko različitih vlasnika, zakupio u Orašcu tri i po četvrtine (oko 24.520m²) oranica, na rok od 50 godina i po cijeni 1-2 perpera godišnje.³⁵

Hrankovići su, dakle, kupovinom (u Dubrovačkoj astareji i Slanskom primorju), poklonima (na otoku Šipanu), diobom opštinske zemlje (u Konavlima) i uzimanjem pod zakup (u Orašcu) stekli goleme komplekse njiva i vinograda. Površina od oko 6,8 hektara (do koje smo došli proračunom) vjerojatno je bila znatno veća, jer se u izvorima često spominju njive i vinogradi, bez navođenja bilo kakvih mjernih jedinica. Konačno, zemljišni fond kojim su raspolagali neprestano su uvećavali i bespravnim prisvajanjem općinskog zemljišta i zemlje susjeda s kojima su graničili.³⁶

Međutim, poslije diobe nasljednika, Vlahotino imanje postepeno se je počelo smanjivati i kruniti. Najstariji sin Franko 1446. testamentom je ženi Stanuli ostavio dio svojih posjeda u Stonu, Pelješcu, Zatonu i Orašcu, s tim što ih je ona, pošto nisu imali djece, a pod uslovom da se ponovo ne uda, mogla da uživa do kraja života, poslije čega bi bili vraćeni Frankovoj braći i njihovim potomcima.³⁷ Ostatak imovine nalazio se je u zajedničkom kućanstvu sve do sredine 1453. kad su braća podijelila i posljednju parcelu, zemlju u Orašcu, od koje je svaki dobio po jednu četvrtinu oranica i vinograda sa po dvije kuće težaka-napoličara.³⁸ Brinući se o majčinoj egzistenciji, sinovi su pristali da svaki s dobivenog dijela Paskusi daje po 1,5 star pšenice na ime izdržavanja.³⁹ Dobivene posjede, u slučaju nezadovoljstva, braća su mogli mijenjati između sebe i tako, na opće zadovoljstvo, rješavati pitanje vlasništva. Nakon konačne diobe svaki brat slobodno je raspolagao naslijeđenom zemljom koju je obrađivao, izdavao pod zakup ili prodavao.⁴⁰

Zahvaljujući brojnosti, porodica Hranković se i sama mogla angažovati u obrađivanju prostranog zemljišnog posjeda. Parcele, bliže kući-na području Astoreje (Gruž, Šumet i Zaton) i na Šipanu-obrađivali su sami ili uz pomoć slugu unajmljivanih za obavljanje tih poslova.⁴¹ Na udaljenijim posjedima (u Stonu, Pelješcu, Slanskom primorju i Konavlima) Hrankovići su imali kmetove koji su, s porodicama, obrađivali zemlju i s nje dio dobivenih prihoda davali gospodarima.⁴²

³³ R. Grujić, *Konavli pod raznim gospodarima*, Spomenik srpske kraljevske akademije, LXVI, 1926, 62.

³⁴ Div. Canc. XLV. fol. 122, 8. XI. 1428; Div. Canc. XLIX. fol. 204', 27. I. 1436; Div. Canc. LIV fol. 267, 1. VII. 1440.

³⁵ Div. Not. XIX. fol. 176'-177, 8. I. 1435; fol. 178'-179, 9. I. 1435; fol. 224'-225, 5. II. 1435; Div. Not. XX. fol. 5'-6. 21. V. 1435;

³⁶ Lett. di Lev. XI. fol. 147', 10. VI. 1433; Cons. Rog. V. fol. 152, 22. VI. 1433; 152', 23. VI. 1433; Div. Not. XVIII. fol. 79, 3. VIII. 1433; Div. Canc. XLVIII. fol. 65, 20. III. 1434; fol. 249, 27. X. 1434; Div. Not. XX. fol. 257', 7. VI. 1436.

³⁷ Test. Not. XIV. fol. 40'-41, 31. VIII. 1446.

³⁸ Div. Not. XXXVIII. fol. 88'-89', 20. VII. 1453; fol. 104', 6. VIII. 1453.

³⁹ Div. Not. XXXVIII. fol. 88, 20. VIII. 1453.

⁴⁰ Div. Not. XXXVII. fol. 20', 22. I. 1453; Cons Min. XV. fol. 20', 18. IV. 1459; Lam. de For. XXVIII. fol. 253, 30. IX. 1455; Lam. de For. XXIX. fol. 83, 23. II. 1456; Lam. de For. XXXV. fol. 237', 13. III. 1462; fol. 248', 23. III. 1462.

⁴¹ Div. Canc. XLV. fol. 62', 18. IX. 1428; Div. Canc. XLVIII, fol. 290, 19. XII. 1434; Div. Canc. XLIX. fol. 53', 30. V. 1435.

⁴² Div. Canc. XLIX. fol. 204', 27. I. 1436; Test. Not. XIV. fol. 40'-41, 31. VIII. 1446; Div. Not. XXXVII. fol. 20', 22. I. 1453; Div. Not. XXXVIII. fol. 88'-89, 20. VII. 1453.

3.

Ni trgovačka aktivnost porodice Hranković pouzdanije se ne može pratiti prije Vlahotina vremena. Tek od 90-ih godina XIV. vijeka on se počeo uključivati u privredne tokove grada, u početku oprezno i gotovo bojažljivo, posuđivanjem novca od imućnijih od sebe i trgovinom tim novcem.⁴³ O njegovoj poslovnoj "nesigurnosti" najbolje svjedoči to što je s nekim od sugrađana stvarao određenu vrstu bratske zajednice (societas fraterna) u koju je unosio svoju skromnu imovinu i s njima poslovao. Po završetku posla dijelio je s ortacima uloženi i stečeni kapital i ponovno nastavljao.⁴⁴ No, kad je stekao nešto novca i svladao tehniku poslovanja, Vlahota je počeo samostalnije da trguje. Najčešće je s robom dospijevao na područje srednje Bosne — sa centrom u Visokom — gdje je 1412. godine stekao i vlastitu kuću.⁴⁵

Uporedo s uvećanjem kapitala i dozrijevanjem Vlahotinih maloljetnih sinova, Hrankovići su sve više širili svoju trgovačku djelatnost. Kao "pater familias", Vlahota je poslao sina Nalka u istočnu Bosnu (Borač), a Jakoba i Nikolu u Srbiju (Priština i Novo Brdo) da tamo trguju. Oni su u tim krajevima nabavljali razne sirovine (kože, vosak i metale) i otpremali ih u Dubrovnik, gdje su ih prihvatili Vlahota i najstariji sin Franko i prenosili na drugu stranu mora, u Italiju.⁴⁶ Tamo su ih prodavali i za dobiveni novac kupovali so, tkanine i druge luksuzne robe koje su preko Dubrovnika i Drijeva upućivali u unutrašnjost Balkana.⁴⁷

Poput većine dubrovačkih trgovaca, i Hrankovići su rano počeli trgovati solju, koju su, u velikim količinama nabavljali u gradskoj solani, te u Valoni, Veneciji i drugim trgovačkim centrima, a potom je iz Dubrovnika i Drijeva slali dalje, u bosansko zaleđe.⁴⁸

Vlahota i Franko kupovali su razne vrste tkanina (fustanj, svilu, prekrivače i druge tkanine od vune) u Firenci i talijanskim Markama i dovozili ih u Dubrovnik i Drijeva.⁴⁹ Dio tih tkanina ostajao je u ovim mjestima za potrebe domaćeg tržišta, a dio nastavljao put u Bosnu i Srbiju koje su postajale sve veći potrošači talijanskog tekstila.⁵⁰

Osim artikala dopremanih morem, Vlahota i njegovi sinovi su učestvovali i u prometu robe koja je stizala kopnom. U stočarski bogatim krajevima istočne Bosne dolazili su do raznih vrsta stočarskih proizvoda: u Borču su nabavljali velike količine kože koju su

⁴³ Deb. Not. X, fol. 53, 31. III. 1390; fol. 139', 6. IV. 1392; Deb. Not. XI. fol. 29, 18. VI. 1393; fol. 48, 7. XI. 1393; fol. 58', 14. I. 1394; fol. 117, 28. I. 1395; fol. 186', 6. III. 1396.

⁴⁴ Deb. Not. X. fol. 103, 15. III. 1391; Div. Canc. XXXI. fol. 51', 23. I. 1393.

⁴⁵ Div. Canc. XXXV. fol. 65', 9. VIII. 1404; Div. Canc. XXXIX. fol. 142, 6. X. 1412; fol. 226', 6. III. 1413. O Vlahotinom boravku i djelatnosti u Visokom upor. D. Kovačević, *Trgovina u srednjovjekovnoj Bosni*, 87.

⁴⁶ Deb. Not. XII. fol. 134', 23. V. 1403; Div. Canc. XLI. fol. 187', 9. XI. 1417; Lam. de For. V. fol. 280, 18. I. 1421; Cons. Rog. II. fol. 21, 17. II. 1421; Cons. Min. IV. fol. 3, 4. V. 1426; Div. Canc. XLVIII. fol. 263, 8. XI. 1434; Div. Not. XX. fol. 23, 24. VI. 1435; Div. Not. XXXVII. fol. 61, 13. I. 1447; Cons. Min. XII. fol. 257, 13. VI. 1451.

⁴⁷ Div. Canc. XXXV fol. 65', 9. VIII. 1404; Div. Canc. XXXIX. fol. 22', 29. I. 1412; Lam. de For. IV. fol. 25, 9. VII. 1419; Div. Not. XIII. fol. 220', 18. XII. 1421; Lett. di Lev. VIII. fol. 53', 21. IV. 1423; Lam. de For. VII. fol. 249, 16. XII. 1427; HAD: Sententiae Cancellariae (Sent. Canc.) VII. fol. 192, 11. V. 1426; Div. Not. XXIX. fol. 12', 29. X. 1444.

⁴⁸ Deb. Not. XIII. fol. 290', 22. III. 1421; fol. 307', 31. VII. 1421; Cons. Rog. II. fol. 194, 20. V. 1421; fol. 203, 10. VII. 1421; Lett. di Lev. IX. fol. 136, 9. XII. 1425; Sent. Canc. VII. fol. 192, 11. V. 1426; fol. 249, 17. XII. 1426; Div. Not. XV. fol. 63', 20. IV. 1429; Div. Not. XX. fol. 23, 24. VI. 1435.

⁴⁹ Div. Canc. XXXIX. fol. 22', 29. I. 1412; Lam. de For. IV. fol. 21-21', 9. VII. 1419; Div. Not. XIII. fol. 220', 18. XII. 1421; Lam. de For. VII. fol. 249, 18. XII. 1427.

⁵⁰ Div. Canc. XXXV. fol. 65', 9. VIII. 1404; Lam. de For. V. fol. 149, 6. IV. 1423; Lett. di Lev. VIII. fol. 53', 21. IV. 1423; Div. Not. XXIX. fol. 12', 29. X. 1444.

karavanima deportovali u Dubrovnik i Drijeva, gdje su, uz kože, donosili i vosak na prodaju.⁵¹ Vjerojatno su porijeklom iz Bosne i brojni koturovi voska kojim je Vlahota trgovao u Ankoni.⁵²

Kako su neki od njenih članova gotovo stalno boravili u zaleđu, porodica Hranković se uključivala i u trgovinu proizvodima bosanskog i srpskog rudarstva. Vlahota je iz Bosne, preko Drijeva, u Veneciju izvezio olovo, a njegov sin Nalko kupovao velike količine srebra i otpremao ga starijem bratu Franku u Dubrovnik.⁵³ Osim bosanskim, zajedno s ostalim Dubrovčanima, poslovali su i srebrom iz srpske Despotovine.⁵⁴

Trgovinsku razmjenu Hrankovići su obavljali uglavnom sami, tako što su poslove dijelili racionalno, između sebe. Jedni su učestvovali u kopненоj, a drugi u pomorskoj trgovini i na taj način direktno povezivali balkansko zaleđe s dalekom talijanskom obalom. Osim ličnog angažovanja, u nekim mjestima u zaleđu držali su i svoje komisare, koji su ih zamjenjivali u poslu.⁵⁵ Rado su stupali u poslovna udruženja s drugim trgovcima, u koja su ulagali robu ili posao, a dobiveni profit dijelili po pola.⁵⁶ Širenjem trgovačke aktivnosti te porodice umnožavao se i broj partnera s kojim su poslovali, među kojim se najčešće spominju dubrovačka vlastela (Georgije Gučetić, Stjepan Lukarević, Ivan Kotruljević) i pučani (Stojko Golinović, Nikša Ginović, Maroje Kisiličić, Nikola Bokšić i Stjepko Milošević) i trgovci iz Bosne (braća Bogdan, Radoslav i Pribislav Pribjenović, zvani Muržić iz Prače) i Italije (Bernard Talani, Ivan Balduini i Bernard Belfratellis iz Firence).⁵⁷

Nakon što su 1445. podijelili poslove, Vlahotini sinovi su počeli da trguju nezavisno jedan od drugog, što potvrđuju i udruženja koja su sklapali radi obavljanja trgovine kao obični sugrađani, bez obzira na porijeklo i stepen srodstva.⁵⁸

4.

Novac stečen trgovinom Hrankovići su ulagali i u poslove druge vrste, prvenstveno u zakup carina u bližem i daljem zaleđu Dubrovnika. Već 1412. Vlahota je, zajedno sa sugrađaninom Radinom Tolinovićem i poznatim bosanskim trgovcima iz Prače, Brailom Tezalovićem i Radoslavom Muržićem, držao — uz pojedinačno učešće od 1000 perpera — carine u Deževicama, Fojnici i Dusini, zbog čega je boravio u Visokom, gdje je iste godine kupio drvenu kuću u kojoj je stalno živio.⁵⁹ No, kad su mu poodrasli sinovi

⁵¹ Div. Canc. XL. fol. 52', 25. IX. 1414; Div. Canc. XLI. fol. 187', 9. XI. 1417; Deb. Not. XIII. fol. 69', 11. XII. 1418; Div. Canc. XLVIII. fol. 263, 8. XI. 1434; Div. Not. XX. fol. 23, 24. VI. 1435.

⁵² Lam. de For. IV. fol. 280, 18. I. 1421; Cons. Rog. III. fol. 21, 18. I. 1421; fol. 22, 20. II. 1421.

⁵³ Deb. Not. XII. fol. 134', 23. V. 1403; Div. Canc. XXXVI. fol. 163', 3. IV. 1407; Div. Not. XVI. fol. 160', 22. IX. 1435; Deb. Not. XVIII. fol. 23', 23. I. 1438; Deb. Not. XIX. fol. 39'-40, 10. VI. 1439; Deb. Not. XXI. fol. 97', 28. III. 1442.

⁵⁴ Div. Canc. XLIX. fol. 48'-49, 23. V. 1435.

⁵⁵ Div. Not. XX. fol. 23, 24. VI. 1435.

⁵⁶ Deb. Not. X. fol. 103, 15. III. 1391; Deb. Not. XI. fol. 186', 6. III. 1396; Deb. Not. XII. fol. 15, 31. I. 1401; fol. 168', 26. III. 1404; Deb. Not. XVIII. fol. 23', 23. I. 1438; Deb. Not. XIX. fol. 39'-40, 10. VI. 1439.

⁵⁷ Div. Canc. XXXI. fol. 51', 23. I. 1393; Deb. Not. XI. fol. 186', 6. III. 1396; Deb. Not. XII. fol. 15, 31. I. 1401; fol. 134', 22. V. 1403; fol. 168', 26. III. 1404; Deb. Not. XIII. fol. 6', 11. I. 1418; fol. 232, 12. IX. 1420; Deb. Not. XIV. fol. 18, 30. IV. 1426; fol. 52', 7. IX. 1426; fol. 98. 27. II. 1427; fol. 273', 12. III. 1429; fol. 383', 22. II. 1430.

⁵⁸ Div. Not. XXIX. fol. 87', 28. IV. 1445; Div. Not. XXXVII. fol. 61-61', 13. I. 1447.

⁵⁹ Div. Canc. XXXIX. fol. 142, 6. X. 1412; HAD: Reformationes (Ref.) XXXIV. fol. 187', 14. III. 1413; Lam. De For. III. (poseban prilog) ad fol. 69', 4. V. 1413.

(Franko i Nalko), Vlahota je samostalno počeo da zakupljuje bosanske carine, pa je od 1425. do 1429. godine sa sinovima držao Sandaljevu polovinu carine u Drijevimama, a izvjesno vrijeme i četvrtinu carine koja je pripadala porodici Radivojević.⁶⁰ Uoporedo s drijevskom, jedan od Hrankovića, Nalko, zajedno s Dubrovčaninom Marinom Šišićem, zakupio je 1427. godine i carinu u susjednom Nekranju.⁶¹

Te poslove sinovi su nastavili i poslije očeve smrti, pa su ponovo, od 1440, počeli da zakupljuju dio carine Sandaljevog sinovca i nasljednika Stjepana Vukčića Kosače. Držali su je četiri godine, s tim što su svake godine obnavljali s njenim vlasnikom ugovor o zakupu i u ratama mu isplaćivali godišnju cijenu.⁶² Suočeni sa stalnim promjenama vrhovne vlasti nad Drijevimama, Hrankovići su poslije 1444. prestali uzimati lokalnu carinu pod zakup. Nekoliko godina kasnije Nalko je očito pokušavao nešto, pa mu je zbog toga dubrovačka vlada poručivala da joj ne smeta u sticanju drijevske carine.⁶³

Držeći carine po Bosni, Hrankovići su se povremeno sukobljavali i s Dubrovčanima koji su živjeli u tim mjestima. Tako su zakupci carine krajem 1412. počeli sprečavati dubrovačke trgovce da kupuju srebro u rudniku Deževice, zbog čega su Vlahota Hranković i Radin Tolinović bili pozvani u Dubrovnik i zatvoreni. Ali, ubrzo su pušteni i ponovo vraćeni u Deževice sa zadatkom da u roku od mjesec dana obavijeste tamošnje trgovce o slobodnoj kupovini srebra. Iako su obećali da to više neće činiti, oni su, s ortacima Tezalovićem i Muržićem, i dalje nastavili staru i nedozvoljenu rabotu - od valturka (topioničara rude) srebro su uzimali po cijeni od 20 perpera za libru i odmah ga prodavali trgovcima za jedan perper skuplje. Radeći tako "contra consuetudines observantes in dicto mercato", izlagali su se riziku da ponovo dođu pod udar zakona. Na donošenje konačne presude čekali su gotovo pola godine i tek je u novembru 1413. u Dubrovniku izglasana odluka kojom su oslobođeni optužnice i bili pušteni da idu kuda hoće, uz upozorenje da im se ubuduće takve greške neće tolerisati.⁶⁴

Hrankovići su se i u vrijeme zakupa drijevske carine bavili nezakonitim poslovima, vezanim najčešće za promet soli. Suprotno starim običajima, po kojima se so mogla prodavati jedino u Dubrovniku, Kotoru, Drijevimama i Sv. Srđu, solju su trgovali i u drugim mjestima na ušću Neretve, zbog čega su sredinom 1429. bili osuđeni da plate 250 modija krijumčarene soli, po cijeni od 30 dukata za svaki centenar modija.⁶⁵

Vlahota i sinovi so su davali i na ispolicu i na taj način početkom 1427. prodali 610 konjskih tovara u području donje Neretve. Ne slažući se da je plate po cijeni od 35 dukata po centenaru modija, "pogrdnim riječima" vrijeđali su dubrovačku vladu dok im je izricala presudu, pa su se Vlahota i Nalko našli u zatvoru. No, zahvaljujući pismenoj preporuci vojvode Sandalja, zatvorska kazna ocu je ubrzo zamijenjena novčanom globom od 100 dukata, a sinu presuđene dvije godine najteže robije, što Vlahotu i starijeg sina Franka nije spriječilo da nastave davanje soli na ispolicu. U roku nekoliko mjeseci vlasima su na ispolicu prodali oko 82.460 kilograma soli, vjerovatno, bez kaznenih posljedica,

⁶⁰ Cons. Min. III. fol. 213, 2. IV. 1425; Cons. Min. IV. fol. 1, 23. IV. 1426; fol. 95, 14. VI. 1427; fol. 154, 17. IV. 1428; Lj. Stojanović, *Stare srpske povelje i pisma* (SSPP) I/2, 1934, str. 32, br. 644, 2. IV. 1429. Upor. Dj. Tošić, *Trg Drijeva u srednjem vijeku*, 128.

⁶¹ Cons. Rog. IV. fol. 4', 13. VII. 1427.

⁶² Cons. Min. VIII. fol. 155', 30. IV. 1440; fol. 243', 30. III. 1440; Cons. Rog. IX. fol. 3', 7. I. 1443; Cons. Min. VIII. 184', 29. VI. 1443. Upor. Dj. Tošić, *Trg Drijeva u srednjem vijeku*, 151.

⁶³ Cons. Rog. XI. fol. 113, 31. VII. 1451.

⁶⁴ Dj. Tošić, *Oponašanje dubrovačkih carinika u rudniku Deževice, Godišnjak Društva istoričara Bosne i Hercegovine*, God. XXXIV, Sarajevo 1983, 148-150.

⁶⁵ Cons. Rog. IV. fol. 107', 11. VI. 1429.

pošto je krajem marta 1429. istekao njihov zakup, a započeo zakup Dubrovačke Republike.⁶⁶

Pored dubrovačkih vlasti, i vlasnici carine u Drijevim povremeno su imali problema s Hrankovićima. Među carinicima ovog mjesta, koje je Stjepan Vukčić morao da "veže" zato što nisu imali čime da plate obećanu zakupninu, spominju se Vlahotini sinovi Franko i Nalko.⁶⁷ Preostale dugove od carine Nalko je vratio hercegovom sinu Vladislavu tek nekoliko godina kasnije.⁶⁸

5.

U obavljanju svoje raznovrsne djelatnosti, prvenstveno trgovine, Hrankovići su se često zaduživali kod drugih Dubrovčana, posuđujući gotov novac, ili uzimajući robu na kredit. O tome najbolje govore broj i iznos zaduženja dizanih po pojedinim godinama.

PREGLED ZADUŽENJA HRANKOVIĆA PO POJEDINIM GODINAMA⁶⁹

Godina	Broj zaduženja	Iznos zaduženja				
		dukata	perpera	groša	firentinskih florina	solida
1	2	3	4	5	6	7
1390.	1	147	—	20	—	—
1392.	1	148	—	—	—	—
1393.	2	802	—	—	—	—
1394.	1	37	—	—	—	—
1395.	1	—	95	5,5	—	—
1396.	1	—	500	—	—	—
1401.	3	824	130	200	—	—
1404.	2	226	6.000	—	—	—
1409.	3	166	330	46	—	—
1416.	1	—	—	—	179,5	—
1417.	1	—	—	—	650	—
1419.	1	—	33	5	—	—
1420.	1	311,5	—	—	—	—
1421.	11	1.567	1.666,5	31	1.392	50
1423.	1	—	—	—	157	—
1426.	5	640	195	—	54	—
1427.	3	1.300	—	—	269	17
1429.	1	37	—	—	—	—
1433.	2	2.067	—	—	—	—
1438.	1	600	—	—	—	—
1439.	2	1.100	—	—	—	—
1441.	1	410	—	—	—	—
1442.	1	1.000	—	—	—	—
Svega	47	11.382,5	8.949,5	307,5	2.701,5	67

⁶⁶ Dj. Tošić, O krijumčarenju soli na Neretvi, Tribunia, 9, Trebinje 1985, 26-30 i isti, Trg Drijeva u srednjem vijeku, 200-201.

⁶⁷ Lett. di Lev. XIV, fol. 47', 20. XI. 1450.

⁶⁸ Deb. Not. XXVIII, fol. 27', 24. III. 1453.

⁶⁹ Deb. Not. X, fol. 53, 31. III. 1390; fol. 139', 6. IV. 1392; Deb. Not. XI, fol. 29, 18. VI. 1393; fol. 48, 7. XI. 1393; fol. 58', 14. I. 1394; fol. 117, 28. I. 1395; fol. 186', 6. III. 1396; Deb. Not. XII, fol. 15, 31. I. 1401; fol. 39, 22. X. 1401; fol. 168', 26. III. 1404; Div. Canc. XXXVI, fol. 107, 3. XII. 1404; Div. Canc. XXXVIII, fol. 63, 20. III. 1409; Deb. Not. XIII, fol. 34, 1. XII. 1416; fol. 206', 21. V. 1417; fol. 215', 26. VII. 1420; fol. 276', 4. IV. 1421; fol. 288, 9. V. 1421; fol. 291, 27. V. 1421; fol. 307, 31. VII. 1421; Deb. Not. XIV, fol. 52', 1. X. 1426; Deb. Not. XV, fol. 49', 11. X. 1426; Deb. Not. XIV, fol. 76, 2. XII. 1426; fol. 79, 14. XII. 1426; fol. 80, 20. XII. 1426; fol. 158, 28. II. 1427; Deb. Not. XV, fol. 89', 4. IV. 1427; Deb. Not. XVI, fol. 52, 31. XI. 1427; Deb. Not. XIV, fol. 291', 4. VI. 1429; Deb. Not. XVI, fol. 39, 20. V. 1433; Deb. Not. XVIII, fol. 23', 23. I. 1438; Deb. Not. XIX, fol. 39'-40, 1. VI. 1439; fol. 100', 23. XI. 1439; Deb. Not. XXI, fol. 22, 1. X. 1441; Deb. Not. XXII, fol. 29', 26. III. 1442.

Duži prekidi u zaduživanju Hrankovića (između 1396-1401, 1409-1416. i 1433-1438. godine) posljedica su izgubljenosti notarskih knjiga za te periode. Kreditne poslove porodice vodio je u početku Vlahota, a kasnije su ih preuzeli Franko i Nikola. Iznosi zaduženja izraženi u dukatima, perperima i grošima predstavljaju gotovo uvijek visinu posuđenog novca, a oni u firentinskim florinima i solidima vrijednost talijanskih tkanina uzimanih na kredit. Njihova cjelokupna zaduženja, pretvorena u jedinstvenu monetu, iznosila su oko 17.077 dukata, što je, bezmalo, za jednu trećinu više od cijene za koju je Dubrovačka Republika kupila u XV. vijeku Sandaljevu polovinu Konavala (12.000 dukata).⁷⁰ Najzad, Hrankovićima su kreditori najčešće bili dubrovačka vlastela i građani,⁷¹ ponekad i italijanski trgovci iz Firence i Prata.⁷² No, uporedo sa zaduženjima, Hrankovići su se bavili i kreditiranjem drugih osoba, što najbolje pokazuje ova tabela:

PREGLED PODATAKA O KREDITIMA HRANKOVIĆA PO POJEDINIM GODINAMA⁷³

Godina	Broj kredita	Iznos kredita		
		dukata	perpera	groša
1	2	3	4	5
1408.	1	—	66	—
1409.	2	42	385	29
1412.	1	408,5	—	—
1417.	1	88,5	—	—
1419.	4	198	1291	3
1420.	6	258	290	—
1421.	3	889	—	—
1426.	1	—	92	—
1427.	1	320	—	—
1428.	1	—	175	7
1429.	1	—	118	—
1430.	2	125	—	—
1431.	2	1.011	—	—
1435.	5	1.385	160	—
1436.	1	1.300	—	—
Svega	32	6.023	2.577	39

⁷⁰ R. Grujić, Konavli pod raznim gospodarima, 23.

⁷¹ Deb. Not. X. fol. 53, 31. III. 1390; fol. 139', 6. IV. 1392; Deb. Not. XI. fol. 29, 18. VI. 1393; fol. 48, 7. XI. 1393; fol. 58', 14. I. 1394; fol. 117, 28. I. 1395; fol. 186', 6. III. 1396; Deb. Not. XII. fol. 15, 31. I. 1401; fol. 39, 22. X. 1401; fol. 168', 26. III. 1404; Div. Canc. XXXVI. fol. 107, 3. XII. 1404; Deb. Not. XIII. fol. 288, 9. V. 1421; fol. 290, 22.V. 1421; fol. 307', 31. VII. 1421; Deb. Not. XIV. fol. 52', 11. X. 1426; fol. 79, 14. XII, 1426; Deb. Not. XVIII. fol. 23', 23. I. 1438; Deb. Not. XIX. fol. 39'-40, 10. VI. 1439.

⁷² Deb. Not. XIII. fol. 34, 1. XII. 1416; fol. 276', 4. IV. 1421; fol. 291, 27. V. 1421; Div. Not. XV. fol. 62', 10. I. 1427.

⁷³ Div. Canc. XXXVIII. fol. 63, 19. III. 1408; Deb. Not. XII. fol. 233', 20. X. 1409; Lett. di Lev. VII. fol. 149', 1. VI. 1422; Deb. Not. XIII. fol. 78, 24. I. 1419; Div. Not. XII. fol. 315', 31. III. 1419; Deb. Not. XIII. fol. 116, 10. X. 1419; fol. 116', 12. X. 1419; fol. 133', 7. VI. 1419; fol. 211, 12. VII. 1420; fol. 228, 6. IX. 1420; fol. 232', 17. IX. 1420; fol. 255', 13. I. 1421; Deb. Not. XIV. fol. 67, 22. X. 1426; fol. 68, 28. II. 1427; fol. 195', 12. VI. 1428; fol. 289', 27. IV. 1429; fol. 412', 14. VII. 1430; fol. 427, 5. IX. 1430; Deb. Not. XV. fol. 133', 1. XI. 1431; fol. 138', 8. XI. 1431; Deb. Not. XVI. fol. 88, 26. IV. 1435; Deb. Not. XVII. fol. 114, 18. VI. 1435; fol. 119, 25. VI. 1435.

Pada u oči da se porodica Hranković počela znatno kasnije baviti kreditiranjem drugih osoba, što je, uz relativno niske transakcije, za posljedicu imalo preko 2,5 puta (ili 59,7%) veću razliku između njihovih potraživanja (oko 6.833 dukata) i dugovanja (oko 17.077 dukata), s tim što izneseni podaci (u dukatima, perperima i grošima) pokazuju samo novčanu vrijednost datih kredita, a ne i vrijednost robe kojom su poslovali. Među njihovom klijentelom najčešće se spominju dubrovački, katkad i bosanski trgovci, od kojih su se neki i po nekolioko puta zaduživali kod Hrankovića.⁷⁴

U kreditnim transakcijama—Hrankovići su, uglavnom, poslovali gotovim novcem, bilo da su ga uzimali na zajam ili posuđivali drugim. Mnogo su rjeđi robni krediti koje su podizali kod stranih, u prvom redu, talijanskih trgovaca. Bavili su se, uz to, i kreditiranjem uz zalog, uzimajući pokretna i nepokretna dobra dužnika kao garanciju da će im dug biti vraćen na vrijeme.⁷⁵ U stranom novčanom prometu koristili su se i mjenicom⁷⁶ kao najpraktičnijim vidom kreditne komunikacije u srednjem vijeku. Dugove koje ne bi uspijevali naplatiti u ugovorenom roku podmirivali su iz zaplijenjene imovine dužnika koju su prodavali na javnoj licitaciji i tako povremeno sticali kuće, posjede i druge vrijedne nekretnine.⁷⁷

6.

Pošto u srednjem vijeku nije bilo izražene podjele rada unutar određenog zanimanja, Hrankovići su se, pored trgovine i zakupljivanja carina, bavili i nizom drugih poslova. U nekim od njih nisu, istina, direktno učestvovali, već su ih završavali posredstvom drugih osoba. Ali bez obzira na to, i u takvim poslovima nalazili su važan izvor prihoda.

Kao što je već rečeno, ta porodica je širom Dubrovačke Republike - na različite načine - sticala brojne i prostrane zemljišne posjede, sastavljene od njiva i vinograda, koje nije mogla u cjelini obrađivati sama, pa je u tu svrhu povremeno angažovala siromašnije ljude iz okolnih mjesta⁷⁸ Osim najamne radne snage, koristili su se i uslugama svojih kmetova u Stonu, Pelješcu, Šipanu, Orašcu i Konavlima, koji su živjeli na zemlji Hrankovića, obrađivali je i bili obavezni da vlasnicima daju polovinu s nje ubranih plodova.⁷⁹ Na taj način Hrankovići su dolazili do velikih količina žita, grožđa, vina i drugih agrarnih proizvoda, kojim su zadovoljavali vlastite potrebe, a ostatak, vjerovatno, prodavali drugim.

Brojne vijesti o konjima⁸⁰ pokazuju da su se Hrankovići, uz zemljoradnju, zanimali i uzgojem stoke, što potvrđuje i njihova karavanska trgovina, za koju su im bili neophodni konji.

Zbog trgovačkih veza sa prekomorskim zemljama morali su raspolagati i nekim sredstvima za obavljanje vodenog saobraćaja, pa su kod dubrovačkih majstora često naručivali plovlava (lađe i barke) različitih dimenzija, koja su ponekad kupovali i na jav-

⁷⁴ To se naročito odnosi na bosanskog trgovca Bogdana Muržića, porijeklom iz Prače. Deb. Not. XIII. fol. 232', 17. IX. 1420; fol. 255', 13. I. 1421.

⁷⁵ Div. Canc. XXXIX. fol. 141', 5. X. 1412; Div. Canc. XLII. fol. 233, 26. I. 1424; Div. Canc. XLVII. fol. 58, 8. II. 1433.

⁷⁶ Div. Not. XV. fol. 62', 10. I. 1427; fol. 89', 4. IV. 1427.

⁷⁷ Lett. di Lev. VII. fol. 149', 6. III. 1416; Div. Canc. XLII. fol. 26', 26. III. 1422; fol. 67, 22. IX. 1422; Div. Not. XXXII. fol. 29', 12. VI. 1447; Div. Canc. LXV. fol. 26', 1. V. 1455.

⁷⁸ Div. Canc. XLV. fol. 62'. 18. I. 1428; Div. Canc. XLVIII. fol. 290, 19. XII. 1434; Div. Canc. XLIX. fol. 53', 30. V. 1435.

⁷⁹ Div. Canc. XLIX. fol. 204', 27. I. 1436; Div. Not. XXXVII. fol. 20', 22. I. 1453; fol. 88'-89', 20. VII. 1453.

⁸⁰ Lam. de For. VIII. fol. 200, 13. VI. 1429; Div. Canc. LII. fol. 210, 22. VII. 1438; Div. Not. XXVIII. fol. 236', 21. IV. 1445.

noj dražbi i tako uvećavali svoju "trgovačku flotu".⁸¹ Slobodna plovila, pak, izdavali su sugrađanima pod zakup za obavljanje određenog posla,⁸² a neke barke su, naročito one koje su imali u vlasništvu sa drugim osobama, prodavali i novac dobiven od njih ulagali u izgradnju novih plovila.⁸³

U svojoj veoma bogatoj i raznovrsnoj djelatnosti (trgovina, zakup carina, zemljoradnja, stočarstvo, plovidba i dr.) porodica Hranković je ostvarivala brojne kontakte, od kojih su mnogi rezultirali poslovnim udruženjima, rasturanim obično okončanjem zajednički preduzetog posla, o čemu svjedoče i ugovori o likvidaciji udruženja, kojim su udružene strane, po okončanom poslu, regulisale preostala potraživanja i obaveze.⁸⁴

Hrankovići su, zahvaljujući brojnosti, mnoge poslove završavali sami ili preko osoba uzetih u najam. Bile su to, uglavnom, sluge koje su obrađivali zemlju i obavljali druge kućne poslove, povremeno prateći Vlahotu i sinove po mjestima Srbije, Bosne i Italije, gdje su trgovali, učestvujući ponekad i u nekim nedozvoljenim poslovima, poput napada i plaćkanja drugih trgovaca.⁸⁵ Najteži je, čini se, bio položaj kućne posluge, što potvrđuju česta bježanja sluškinja iz kuće Hrankovića, uz oštre opomene dubrovačke vlade da ih niko ne smije štititi "ni na kopnu ni na vodi."⁸⁶

7.

Uporedo s privrednom aktivnošću rastao je i društveni ugled Hrankovića u gradu i van njega. Kao ljude od povjerenja i ugleda, sugrađani su neke od članova te porodice često birali za arbitre u međusobnim sporovima i zahtijevali da se u njihove ruke sekvestrira zaplijenjena imovina dužnika zbog nenaplaćenih dugova.⁸⁷ Po istoj osnovi i vlada ih je određivala za tutore maloljetnih nasljednika koji bi smrću roditelja ostajali bez potrebne zaštite.⁸⁸ Osim tih, koristila se i drugom vrstom njihovih usluga. Neke od Hrankovića je (Nalka 1426, Jakoba 1447. i Nikolu 1470. godine), cijeneći im bogato političko iskustvo, slala u razne misije svoga grada, u kojim su ponekad dospijevali i na Portu.⁸⁹

Posebno je interesantno priznanje ovoj porodici unutar staleža kojemu je pripadala, o čemu svjedoči i ime njenog najuglednijeg člana Vlahote, upisano u "Matricola sancti Antonii."⁹⁰ U korporaciju Antunina ulazili su najbogatiji građani koji nisu stupili u krug vlastele, iako su joj ekonomski pripadali. Nemoguće je utvrditi tačno vrijeme kada su

⁸¹ Div. Canc. XLVI, fol. 192, 17. VII. 1430; Div. Not. XXV, fol. 53', 9. V. 1440; Div. Canc. LV, fol. 58, 28. I. 1441.

⁸² Div. Not. XVI, fol. 127', 18. VIII. 1429; fol. 261', 17. VII. 1430; Div. Canc. LII, fol. 150, 6. V. 1438; Div. Not. XXVI, fol. 141-141', 15. I. 1443; Div. Canc. LXIII, fol. 84', 26. II. 1452.

⁸³ Div. Not. XXX, fol. 182, 19. V. 1447.

⁸⁴ Deb. Not. XII, fol. 134', 22. V. 1403; Deb. Not. XIII, fol. 6', 11. I. 1418; fol. 232, 12. IX. 1420; Deb. Not. XIV, fol. 18, 30. IV. 1426; fol. 52', 7. IX. 1426; fol. 98, 27. II. 1427; fol. 273', 12. III. 1429; fol. 383', 22. II. 1430; Deb. Not. XVI, fol. 1', 16. X. 1434; fol. 2, 16. X. 1434.

⁸⁵ Div. Canc. XXIX, fol. 80, 11. IV. 1390; Div. Canc. XL, fol. 213', 2. X. 1415; Div. Canc. XLIII, fol. 80, 30. I. 1425; Lam. de For. VI, fol. 215', 15. III. 1426; fol. 180, 6. V. 1427; fol. 182, 10. V. 1427; Lam. de For. VII, fol. 209, 28. VII. 1427; Div. Canc. XLVIII, fol. 59, 11. II. 1433; fol. 108', 29. IV. 1434; fol. 307, 19. I. 1435; Div. Not. XIX, fol. 227, 8. II. 1435; Div. Canc. L, fol. 147, 17. II. 1437; Div. Canc. LV, fol. 62, 7. II. 1441; Div. Not. XXVIII, fol. 245', 29. IV. 1445; Div. Not. XXXVII, fol. 122, 3. X. 1453.

⁸⁶ Div. Canc. XXXVI, fol. 176', 23. V. 1407; Div. Canc. XLIII, fol. 5', 28. VII. 1424.

⁸⁷ Div. Canc. XXXII, fol. 132', 14. IV. 1398; Div. Canc. XXXVI, fol. 52, 9. V. 1406; fol. 53', 15. V. 1406; Div. Canc. XLI, fol. 68, 16. I. 1417; Div. Canc. XLIII, fol. 8, 3. VIII. 1424; Div. Canc. XLIV, fol. 23', 23. V. 1426 fol. 24, 26. V. 1426.

⁸⁸ Div. Not. XXXVII, fol. 171, 10. I. 1454; fol. 117', 10. I. 1454.

⁸⁹ Div. Canc. XLIV, fol. 15, 1. V. 1426; Cons. Min. XV, fol. 118, 12. VII. 1460. Upor. I. Božić, *Dubrovnik i Turska u XIV i XV veku*, Beograd 1952, 107, 185, 190.

⁹⁰ HAD: *Matricola Sancti Antonii*, fol. 23.

Hrankovići ušli u ovaj trgovački esnaf, ali je sigurno da su svojim ekonomskim i društvenim izdvajanjem, među prvim, označili proces izrastanja snažnog građanskog sloja u Dubrovniku. Do najvećeg ugleda među njima dospio je, ipak, Vlahota. To potvrđuje i titula kneza, koja se u pojedinim srpskim izvorima sreće ispred njegova imena.⁹¹

Zajedno s ekonomskom i društvenom emancipacijom tekao je i proces opismenjavanja pojedinih Hrankovića. Među rijetkim dubrovačkim trgovcima koji su samostalno vodili poslovnu korespondenciju spominju se Vlahota i Franko.⁹² Zahvaljujući pismenosti, Vlahotin sin Jakob je poslije 1455. godinama obavljao dužnost pisara u dubrovačkoj praonici sukna, a prednostima pismenog čovjeka koristio se, vjerovatno, i prilikom posjeta dvorovima stranih vladara.⁹³

Česti i dugi boravci izvan grada donosili su Hrankovićima afirmaciju i na širem planu. Tako su, na temelju bezgraničnog povjerenja u njih, bosanski trgovci Vlahoti i njegovim sinovima povjeravali na čuvanje srebro i ostale dragocjenosti.⁹⁴ Hrankovići su uživali veliki autoritet i među vlastelom u Bosni. Neki od njih su lično kontaktirali i gostili se s Radoslavom Pavlovićem i drugim uticajnijim feudalcima, a kad je to bilo neophodno bosanske vojvode Radoslav i Sandalj štutili su ih pred dubrovačkom vladom.⁹⁵ Ponekad su im, na njihovu intervenciju, skidane zatvorske kazne i pretvarane u novčanu globu.⁹⁶

Društveni ugled za koji su se godinama borili u gradu i van njega Hrankovići su podržavali i odanošću prema crkvi. Ni prilikom obavljanja najsitnijih privatnih poslova nisu propuštali da naglase da to čine "u skladu sa zakonima i odredbama svete Rimske crkve" (...secundum canones et constitutiones Sancte Romane ecclesie)⁹⁷. Privrženost vjeri iskazivali su i ostavljanjem djela zaostavštine crkvama u Dubrovniku, Lopudu, Stonu i Drijevim, te slanjem znatnijih priloga i do poznatih hodočasničkih mjesta u Rimu, Rekanatu i drugom svetištima Italije⁹⁸, čime su vidno pokazivali i pripadnost krugu najuglednijih dubrovačkih građana. O zavidnom položaju na društvenoj ljestvici svjedoče i brakovi pojedinih članova te porodice, kao i boravak Vlahotine kćerke Nikolete u čuvenom samostanu sv. Mihajla, u koji su stizale redovnice iz najistaknutijih dubrovačkih porodica.⁹⁹

8.

O svakidašnjem životu i ponašanju Hrankovića u Dubrovniku, Bosni, Srbiji, Italiji i drugim krajevima u kojim su boravili sačuvano je dosta arhivske građe čiji sadržaj, ipak, nije dovoljan za formiranje cjelovite predodžbe, jer se, uglavnom, odnosi na postupke zbog kojih su dolazili u sukob sa zakonom. Stoga je predodžba o Hrankovićima, stečena

⁹¹ "...кнѣзь Влахота Храковичъ". Lj. Stojanović SSPP I/2, str. 32, br. 622. 9. IV. 1429.

⁹² Div. Not. XII. fol. 206, 13. I. 1418; Div. Not. XV. fol. 49', 30. XI. 1426.

⁹³ Div. Canc. LXV. fol. 116, 5. X. 1455; Cons. Min. XV. fol. 118, 2. III. 1460; Cons. Rog. XVIII. fol. 37, 24. III. 1464; fol. 141', 2. III. 1465.

⁹⁴ Div. Canc. XXXIX. fol. 319, 6. XI. 1413; Div. Canc. XL. fol. 70, 26. X. 1414.

⁹⁵ Lam. de For. V. fol. 241, 14. XII. 1423; Cons. Rog. IV. fol. 48, 9. II. 1428; Cons. Min. VI. fol. 33, 31. III. 1433.

⁹⁶ Cons. Rog. IV. fol. 48, 9. II. 1428.

⁹⁷ Div. Not. XIV. fol. 174-174', 4. III. 1425; Div. Not. XVII. fol. 32', 12. V. 1433; Div. Not. XX. fol. 132-132', 29. XII. 1436; Div. Not. XXI. fol. 169, 5. XII. 1437; Div. Not. XXV. fol. 166, 16. XII. 1441.

⁹⁸ Test. Not. XII. fol. 114'-115, 6. XI. 1435; Test. Not. XIV. fol. 40'-41, 30. VIII. 1446; fol. 157', 29. V. 1450; Test. Not. XIX. fol. 74', 28. I. 1466; Test. Not. XXVII. fol. 46'-47', 12. XII. 1494; Test. Not. XXVIII. fol. 159'-160, 4. II. 1502.

⁹⁹ Vidi nap. 8.

na osnovu dokumenata o brojnim sudskim procesima, neminovno jednostrana i govori mahom o negativnoj strani njihove djelatnosti, dok će ono što je pozitivno u svakodnevnom ponašanju ostati najvećim dijelom nepoznato. Sudeći po sačuvanoj građi, Hrankovići se često nisu pokoravali naređenjima predstavnika dubrovačke vlasti (sudaca i carinika u Dubrovniku, Drijevim, Prištini i Novom Brdu) kojim su se, kao njeni podanici bili dužni pokoravati, zbog čega su pozivani pred dubrovačkog kneza radi utvrđivanja odgovornosti.¹⁰⁰

Osim toga, Vlahota i njegovi sinovi pokazivali su i drukčije oblike nedozvoljenog ponašanja. Tako su mnogo puta presretali barke na moru i karavane na kopnu i otimali robu koja se nalazila u njima.¹⁰¹ Uz otmice i razbojništva na putu, priređivali su i druge vrste neprijatnosti svojim sugrađanima. S jednim su se svadali i vrijeđali ih pogrdnim riječima, s drugima se čak i fizički obračunavali.¹⁰² I pored upozorenja da to više ne čine, nastavljali su uznemiravati i zlostavljati pojedince. Nekim od Hrankovića je, iako neopravdano, stavljeno "na dušu" i ubojstvo dvojice nećaka humskog vlastelina Sanka Miltenovića koji su živjeli kao redovnici u samostanu Male braće u Dubrovniku.¹⁰³ Najviše od svega im je zamjeravano što su nagovarali pojedine bosanske velmože da zbog dugova zatvaraju i hapse dubrovačke podanike dok su trgovali po Bosni. Takav akt izdaje nije, razumije se, mogao proteći bez javnog žigosanja njegovih počinitelja.¹⁰⁴ Sve je to bacalo krajnje ružno svjetlo na ponašanje jedne porodice, kakva je bila porodica Hranković, koja je osigurala sebi izuzetno visoko mjesto u dubrovačkom građanskom društvu.

Zbog tih i niza drugih prekršaja Hrankovići su često saslušavani pred dubrovačkim sudom.¹⁰⁵ Nad onim koji ne bi htjeli da odgovaraju na postavljena pitanja bili su primjenjivani i određeni oblici torture u toku istražnog postupka.¹⁰⁶ Na visinu i vrstu kazni koje su izricane uticali su težina učinjenog prestupa i povremene intervencije istaknute bosanske vlastele. U skladu s tim, kažnjavani su novčanom globom od sto dukata pa do nekoliko godina zatvora.¹⁰⁷

Uporedo s ekscesima koje su pravili, Hrankovići su katkad i sami bili žrtva agresivnog ponašanja drugih osoba. Tako su u hvatanju kontrabandi soli, kao drijevski carinici doživljavali razne uvrede od strane trgovaca koji su se tom rabotom bavili na ušću Neretve.¹⁰⁸ Uz to, često im je—i na kopnu i na moru—otimana roba kojom su trgovali, a oni sami napadani i dovođeni u vrlo neugodnu situaciju.¹⁰⁹

¹⁰⁰ Cons. Min. IV. fol. 3', 4. V. 1426; Lam. de For. VII. fol. 24, 28. VI. 1426; (poseban prilog) ad fol. 24, 1. VII. 1426; Cons. Min. XII. fol. 257, 13. VI. 1451.

¹⁰¹ Lam. de For. V. fol. 69', 5. VIII. 1422; fol. 150, 12. IV. 1423; Lett. di Lev. IX. fol. 112, 3. V. 1426; fol. 134, 27. VII. 1426; Lam. de For. VII. fol. 180, 6. V. 1427; fol. 182, 10. V. 1427. Upor. D. Kovačević, *Trgovina u srednjovjekovnoj Bosni*, 59-60 i D. Tošić, *Trg Drijeva u srednjem vijeku*, 198-199.

¹⁰² Lam. de For. V. fol. 143, 22. III. 1423; Div. Canc. XLII. fol. 169. 6. VIII. 1423, Lam. de For. VI. fol. 215', 15. III. 1426; Div. Canc. XLIV. fol. 12', 25. IV. 1426; Cons. Min. III. fol. 131', 15. XI. 1426; Lett. di Lev. X. fol. 11', 29. III. 1427.

¹⁰³ Div. Not. XVI. fol. 87-87', 20. VI. 1429.

¹⁰⁴ Lam. de For. V. fol. 241-241', 14. XII. 1423.

¹⁰⁵ Ref. XXXIV. fol. 6', 20. I. 1413; Lett. di Lev. VI. fol. 122', 21. I. 1413, Cons. Rog. III. fol. 154, 11. V. 1423; Div. Canc. XLIV. fol. 12'. 25. IV. 1426; fol. 15, 1. V. 1426; Lett. di Lev. IX. fol. 112, 3. V. 1426; fol. 134, 27. VI. 1426; Div. Canc. XLIV. fol. 207, 29. XI. 1427.

¹⁰⁶ Cons. Rog. IV. fol. 46, 24. I. 1428; fol. 46', 25. I. 1428; fol. 47, 7. II. 1428.

¹⁰⁷ Cons. Rog. IV. fol. 48, 9. II. 1428; fol. 47', 10. II. 1428.

¹⁰⁸ Lam. de For. VII. fol. 148'-149, 30. I. 1429.

¹⁰⁹ Lam. de For. VI. fol. 219', 1. IV. 1426; Lam. de For. VIII. fol. 200, 13. VI. 1429; Lam. de For. XIX. fol. 23, 17. II. 1445.

*

Hrankovići su jedna od onih trgovačkih porodica koje su osjetile poslovni duh svog vremena i izrasle u prave posrednike između talijanske obale i balkanskog zaleđa, na taj način što su novac stečen u kopnenoj ulagali u razvoj pomorske trgovine. O tome svjedoči i iznos od preko 17.000 posuđenih dukata koje su uložili u ovaj osnovni vid svoje djelatnosti. Ali, Hrankovići su se, osim trgovine, bavili i nizom drugih poslova, kao što su zemljoradnja, stočarstvo, zakup carina i pomorstvo, i tako s vremenom stekli brojna pokretna i nepokretna dobra (kuće, zemljišne posjede, stoku i brodovlje) u gradu i izvan njega. Uporedo s ekonomskom moći, po kojoj je nadmašila brojnu dubrovačku vlastelu, teklo je i sticanje društvenog ugleda te porodice. To potvrđuje veoma visok status za koji se izborila unutar staleža kome je pripadala, ušavši vrlo rano u red Antunina u kome su se nalazile najbogatije trgovačke porodice kojima je nedostajala samo politička vlast da bi činile vlastelu. Zbog svega toga za Hrankoviće se može s punim pravom reći da su svojim ekonomskim i društvenim izdvajanjem, među prvim, označili proces izrastanja snažnog građanskog sloja u Dubrovniku.

Đuro Tošić

FAMILY HRANKOVIĆ FROM DUBROVNIK

Summary

The whole period up to deviding the works in 1445 and property in 1453, family Hranković was an extensively established fraternal community (*societas fraterna*). Thanking to its joint work it aquired six residences in different parts of Dubrovnik and a huge number of ground property in Gruž, Šumet, Zaton, Orašac, Konavle and the peninsula Pelješac.

The main occupation of the family was trading. Some of its members resided permanently in the eastern Bosnia (Borač) and Serbia (Priština and Novo Brdo) where they used to buy raw materials (leather, wax, metals) and dispatched them to Dubrovnik. The other members of the family transferred them from Dubrovnik to the Italian coast (Venice, Florence and Marke-Ancona), sold them and with earned money bought salt, fabrics and the other luxurious goods for the Balkans' hinterland.

In performing this wide trade business family Hranković frequently ran into debts with others borrowing cash or taking goods on credit. The earned profit they invested in the other business like customs lease, agriculture, cattle breeding, navigation etc. This way they spreaded their economic activities.

Obviously it brought them social affirmation necessary for entering the circle of the most prominent civilian families in Dubrovnik.